

Västanbladet

Medlemsblad för föreningen

GöteborgsRegionens Släktforskare

Årgång 39

2022

Nr 1

Margareta Huitfeldt
född i Norge den 5 november 1608,
död i Sverige den 16 november 1683

Innehållsförteckning nr 1 2022

- 3 Ordförandes ord i kristider
Lisbet Rodin
- 4 Margareta Huitfeldts båda eftermälen
Bengt Pettersson
- 10 Något om boken: Sjöfarare och superkar-görer. Människor i och omkring Svenska Ostindiska Compagnierna 1731-1813. Mölndal (2021), 598 s.
LarsOlof Lööf
- 17 Vill du hitta platserna där dina gamla Göteborgsanor bodde?
Lisbet Rodin och Gun Löfblad
- 20 Jakten på den försvunna mamman
Susanne Fleischer
- 22 När vi fick oväntat besök i lokalen
- 23 Referat från Släktforskar dagarna 2021 Människorna i staden Nya Lödöse -
Ethel Åslund
- 24 Referat från Släktforskar dagarna 2021 Göteborgs ekonomiska utveckling under 400 år
Ethel Åslund
- 26 Vad andra skriver om, landet runt
Gunilla Brolund

GöteborgsRegionens Släktforskare

Erik Dahlbergsgatan 36 B, 411 26 Göteborg
Öppet måndag – onsdag 10.00–14.00
Övrigt öppet se hemsidan

Ring alltid först och kolla bemanning
samt lediga forskarplatser
Tel. 031-13 12 26
e-post: grsbg@gmail.com
Hemsida: www.genealogibg.se
PlusGiro 24 23 85-3
Swish 123 216 32 44

Organisationsnummer 857204-7564
Medlem i I Sveriges Släktforskarförbund

GöteborgsRegionens Släktforskare Styrelse

Ordf.	Lisbet Rodin lirodin@hotmail.com
Vice ordf.	LarsOlof Lööf larsolof.loof@gmail.com
Kassör	Eva von Brömsen kassor.grs@gmail.com
Sekreterare	Ethel Åslund ethel.aslund@gmail.com
Vice sekr.	Gunilla Brolund gunilla.brolund@gmail.com
Ledamot	Gun Löfblad Gun.lofblad@outlook.com
Ledamot	Kaj Jensen kaj.jensen@me.com
Ledamot	Ann-Britt Edshag annbritt.edshag54@live.se
Ledamot	Lilian Kristensson lilian.kristensson@gmail.com
Suppleant	Anders Nilsson md5ander@hotmail.com
Suppleant	Elisabeth Trässwall etrasswall@gmail.com
Västanbladet	Gun Löfblad Gun.lofblad@outlook.com

Västanbladet

Redaktionsgruppen: Lisbet Rodin,
Gun Löfblad, LarsOlof Lööf
Västanbladet ingår i medlemsavgiften
250,-/ år och utkommer årligen med fyra nr.

Ansvarig utgivare : Lisbet Rodin
Tidningsmakare: Christina Claeson
ch_claeson@hotmail.com
Tryckeri: Typografia Olsén AB

Omslagsbild: Margareta Huitfeldt
född i Norge den 5 november 1608,
död i Sverige den 16 november 1683

Ordförandes ord i krigstider

Det känns så futtigt att sitta och fundera på vad man kan skriva i Ordförandes ord när människor är livrädda, jagas, flyr för sina liv och dödas. Och det blir lite dejavú-känsla. Pappa var militär. När han, stolt som en tupp, på 50-talet bildat familj, byggt ett eget hus för familjen att bo i var hans plan att bygga ett skyddsrum i trädgården – gräva ner och gjuta ett rum. Allt för att skydda familjen ”om ryssen kommer”. Nu förstår jag kanske lite mer. Det blev aldrig något skyddsrum i trädgården – men jag sitter med liknande känsla – hur kan jag skydda familjen? Och vara till nytta? Vad kan jag bidra med?

Vi får väl ändå hoppas att dårskapet snart tar slut utan att vi blir utsatta fysiskt. Att vi kan ägna oss åt det vi vill – släktforskningen t.ex. Pandemin släpper greppet och vi börjar öppna upp. LarsOlof Lööf har precis haft sin tredje presentation FYSISKT i lokalen om litteratur (ni vet – det som finns på papper i bokhyllor) som är användbart i släktforskningen. Vi är så upptagna med ”att söka på nätet” att vi kanske glömmer det som finns i bokhyllan. Men visst – en del av bladen är nu också digitaliserade och KAN sökas på nätet. Denna gång var rubriken ”Om källor till släktforskning i Göteborg”. Det kändes som vanligt – föreläsning, släktforskarprat, fika.... vi hoppas innerligt att det kan fortsätta utan att något nytt elände sätter stopp för det.

Men med två års ”nedstängning” av lokal och fysisk verksamhet är vi lite ringrostiga och även lite vingklippta och det kommer att ta ytterligare en tid innan verksamheten blir ”det nya normala”.

Det nya normala kommer med största sannolikhet att innebära BÅDE fysisk OCH digital närvaro då det är möjligt. Men vi behöver träna och ni kommer att märka av att vi har lite hyss för oss framöver.....

Men vi ses, antingen i lokalen, på biblioteket eller ute i cyberrymden via Zoom.

Var rädda om er och varandra

Lisbet R

Aktiviteter hos och med GRS under våren

Vi fortsätter med träffar via Zoom (internet):

DNA-bara för att det är kul andra lördagen i månaden.

Anmäl dig via hemsidan.

Släktforskarsnack varannan måndag.

Vi hjälps åt att lösa problem. Ingen föransmälan i nuläget, kan ändras.

Länk finns på hemsidan.

Tolka Rätt – register. Vi skriver av kyrkböcker och tränar oss i att läsa och tolka ord, namn och titlar. Hjälps åt varannan vecka via Zoom. Det finns plats för fler. Det kan bli mer.

I lokalen planeras:

Kom igång med DNA-painter startar i slutet av mars.

Emigrantforskning planeras starta efter påsk – kursen startar om och fler deltagare kan tas emot. Intresseanmälan via hemsidan eller telefon.

Fortsatt öppet i lokalen måndag till onsdag kl 10-14 – kan utökas, se hemsidan. Du kan forska själv (med möjlighet till hjälp när du stöter på problem) eller boka ”enskild handledning” (i mån av tillgänglighet) mot en mindre avgift.

Släktforskningens dagar 21-22 maj på Stadsbiblioteket hoppas vi skall gå att genomföra och ni hälsas alla välkomna. Program kommer att presenteras på vår hemsida. Det kan bli mer men inget är i skrivande stund klart.

Margareta Huitfeldts båda eftermälen

Av Bengt Pettersson

För många göteborgare och bohusläningar är Margareta Huitfeldt bekant. Åtminstone har man hört talas om henne, att hon var rik och bodde på Sundsby säteri på Tjörn och att hon levde under 1600-talet. Hon är mycket mer bekant för oss än andra bohuslänska adelspersoner från tiden kring Bohusläns övergång till Sverige. Men hennes eftermäle är tude-lat, det finns två helt olika bilder av henne, den ena positiv och den andra negativ.

Det ena eftermälet, det positiva, handlar om hennes donation. Hon överlevde sin man Thomas Dyre och deras tre barn, Bente, Hartvig och Ivar. Bente och Hartvig dog som barn, maken Tomas Dyre dog 1651 och kvar av familjen var då endast sonen Ivar. Den unge Ivar sändes 1661 iväg på en *Grand Tour*, en resa ut i Europa för att studera vid olika akademier och universitet. Många unga adelsmän företog en sådan resa och den brukade sträcka sig över två eller tre år. Ivar läste i Nederländerna, Flandern, England och Frankrike. I Montpellier i södra Frankrike drabbades han av "hetsig feber" och avled där i augusti 1663.

På sin dödsbädd i Montpellier skrev Ivar till sin mor med önskemål om att modern skulle skänka pengar till några olika ändamål, däribland att modern skulle ge, avsätta en del av

sina gårdar, eller en summa pengar, vars ränta eller avkastning skulle gå till några fattiga studerande barn och ungdomar i Bohuslän.

Margareta Huitfeldt nåddes av Ivars dödsbud i januari 1664 och hon beslutade då att testamentera hela sitt godsinnnehav till en fond eller stiftelse som skulle bildas efter hennes död. Fondens enda uppgift skulle vara att göra det möjligt för bohuslänska ungdomar att studera vid Göteborgs gymnasium genom att fonden skulle bekosta deras uppehälle. Hon hade nu ingen arvtagare och inte heller någon släkt i Sverige. Det fanns dock ett par kusiner i Norge, Sofia och hennes bror Tönne Huitfeldt. Tönne var i dansk-norsk tjänst och kommandant på Fredrikstens fästning vid den här tiden. Kusinerna hade ingen laglig rätt till något arv.

Donationen var kolossal, endast överträffad av Gustav II Adolfs donation år 1624 till Uppsala universitet, vilken täckte universitetets löpande kostnader ända in på 1800-talet. Margaretas Huitfeldts donation bestod av de båda säterierna Sundsby och Åby med tre avelsgårdar, 180 underlydande hemman och 17 fiskelägen i Bohuslän. Fondens intäkter skulle bestå av avkastningen från dessa, alltså räntan eller arrendet om man så vill.

Stipendiefonden lever kvar än i dag och står starkare än någonsin, den är ytterst välskött och delar ut stipendier till studerande ungdom, den ger forskningsstipendier och ger bidrag till projekt av olika slag, exempelvis till tryckning av böcker med bohuslänsk anknytning.

Man kan spekulera om orsakerna till hennes motiv till att den jättelika förmögenheten gick till studerande ungdomars uppehälle. Tidigare författare har uppfattat donationen som ett uttryck av godhet, en önskan att ge ungdomar från Bohuslän en möjlighet att studera i Göteborg, utan annan baktanke än en ambition att hennes namn skulle bli ihågkommet med vördnad och respekt.

Donationens ändamål var mycket väl valt. Hon undertecknade sitt testamente i januari 1664, endast sex år efter Bohusläns övergång till Sverige. För de nya makthavarna var försvenskningen en angelägen sak. Inte så att man tänkte i nationella termer, men desto mer i ekonomiska och militärstrategiska. Det var oerhört viktigt att Bohuslän inte återerövrades av Danmark-Norge och en svensksinnad befolkning skulle kraftigt försvåra en sådan sak.

Staden Göteborg hade grundats på 1620-talet och var mycket starkt befäst. Den var i praktiken en fästning och orsaken till dess tillkomst var de svenska makthavarnas behov av en port till Västerhavet medan ärkefienden Danmark var mycket angeläget

om att förhindra detta. Det militära hotet mot Göteborg kunde alltså minskas betydligt om både Halland, som blev svenskt 1645, och Bohuslän förblev svenska landskap. Bohusläns, liksom Skånelandskapens, införlivande i Sverige var således en stark angelägenhet och Margareta Huitfeldts donation passade mycket väl in i de svenska makthavarnas ambitioner. En stor majoritet av dem som genomgick en utbildning vid Göteborgs gymnasium blev präster, och om man kunde få bohuslänska unga män som alltså genomgått en svensk prästutbildning, att besätta prästtjänsterna i länet, skulle detta i hög grad underlätta försvenskningen.

Till saken hör att liturgin eller gudstjänstordningen var ett mycket känsligt kapitel. Förändringar på den punkten orsakade ofta starka reaktioner, människorna ville fira sina gudstjänster som man alltid hade gjort. Exempel på skillnader mellan den dansk-norska gudstjänstordningen och den svenska är först och främst språket, både det talade under gudstjänsten och i bibeln, psalmerna skiljde sig åt, liksom prästdräkten. Införandet av svensk liturgi var alltså ett mycket delikat problem som måste hanteras med lämpor över lång tid för att de folkliga reaktionerna skulle minimeras.

Margareta Huitfeldts donation som skulle underlätta denna process var därför mycket välkommen hos den svenska regeringen.

Det är oklart när dessa sammanhang stod klara för Margareta Huitfeldt, det är högst möjligt att hon insåg dessa saker redan från början och att hennes testamente var ett strategiskt drag som hon visste skulle komma att ge henne stora fördelar under återstoden av sin levnad.

Vid tiden för testamentet hade hon Rutger von Ascheberg som nära nog granne. Han bodde då på Stenungsön tvärs över Askeröfjorden, på en tämligen kort båtresas avstånd från Sundsby. Denne var då överste och regementschef och en mycket viktig person för de svenska makthavarna i den kommande utvecklingen i Bohuslän. Ascheberg var också en av de två som bevittnade testamentet. Det är i högsta grad möjligt att Margareta Huitfeldt och Rutger von Ascheberg träffades och samtalade efter beskedet om sonen Ivars dödsfall och att Ascheberg förstärkt sonen Ivars tanke om en donation till förmån för studerande bohuslänska ungdomar.

Men oavsett hur beräknande hon nu var, innebar hennes donation att många ungdomar under de senaste 300 åren överhuvudtaget fick studera, kunde göra studieresor eller forska. Alla dessa stipendiater och deras anhöriga har säkert skänkt en tacksamhetens tanke till Margareta Huitfeldt och givit henne ett mycket positivt eftermäle.

Hennes andra eftermäle, det negativa, kommer från alla de berättelser om henne som har överlevt ända in i vår

tid och där hon utmålas som en beräknande och ondsint bondeplågarare. Det är tveksamt om dessa myter har ursprung i 1600-talet, men i vilket fall som helst har de skapats eller filterats genom 1700-, 1800- och 1900-talen innan de nådde fram till vår egen tids bohushänningar. Myterna skall inte återberättas här, men i dessa beskrivs hon enligt Olsson och Cederschiöld 1921 (se nedan): "Den legendariska Margareta är alltså en rovgirig och hänsynslös kvinna, som utan förbarmande plundrar bönderna in på bara kroppen.

Hon är gnidig och obarmhärtig mot sitt folk och otrogen sin man. Hon är fruktansvärd i sin vrede och låter utan betänkande dräpa dem, som sätta sig upp mot hennes vilja." Ord och inga visor.

De flesta av myterna har kunnat beläggas med grova felaktigheter, som exempelvis att en bonde skulle ha pressats att överlåta en viss gård till Margareta Huitfeldt, (strykningar av *några ord* har gjorts i texten, Agneta) medan den i själva verket ärvdes av henne. Det finns all anledning att inte sätta någon tilltro överhuvudtaget till innehållet i myterna eller till den allmänna bilden av henne som myterna förmedlar. Det intressanta är istället att de överhuvudtaget uppkommit och anledningen till detta.

I litteraturen om myterna och deras trovärdighet kan nämnas att ingen författare under de senaste hundra åren sätter någon som helst tilltro till

deras sanningshalt. De historiker och ekonomhistoriker som behandlat ämnet Margareta Huitfeldt tar praktiskt taget ingen notis alls om dem, sägnerna utgör ingen källa till kunskap om henne eller de förhållanden som rådde på 1600-talet.

Det sista som skrevs och som betraktade myterna som åtminstone delvis sanna var en uppsats av Olaus Olsson, den store bygdeforskaren på Tjörn, och Vilhelm Cederschiöld. Uppsatsen, som publicerades i Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift 1921, hävdar att sägnerna, som då fortfarande var levande i den bohuslänska allmogen, är delvis sanna även om de bevisligen innehåller faktafel.

Olsson och Cederschiöld skriver inte att den bild som myterna ger av fru Margareta är korrekt men däremot använder de sig av retoriska frågor och gör insinuanta jämförelser med andra berömda människors mytbildningar för att ge läsaren intrycket av att här är det inte någon rök utan eld. Det är mycket tydligt vad de själva anser i den saken.

Det intressanta är som sagt hur och varför dessa myter har uppkommit och kunnat leva vidare ända in emot våra dagar. Varför drabbade denna sorts mytbildning endast Margareta Huitfeldt och inte de manliga adelspersonerna under 1600-talet som på intet sätt var särskilt hyggliga och tillmötesgående gentemot sina underlydande bönder och andra?

Det finns i huvudsak två huvudförklaringar, dvs. förutom den förklaringen att myterna skulle innehålla ett visst mått av sanning, som har presenterats eller antytts i litteraturen.

Den första av dem kom från John Anders Nordström, också han en mycket framstående lokalhistoriker och släktforskare. Nordström skrev en artikel som infördes i Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift år 1948, där han presenterade tanken att det var under 1700- och 1800-talen som gymnasiebönderna, alltså brukarna eller arrendatorerna på stipendiefondens gårdar, som orsakat den negativa mytbildningen.

Detta orsakades, menade Nordström, i sin tur av att hennes testamente begränsade böndernas möjligheter att göra förbättringar på gårdarna och därmed förbättra avkastningen och lönsamheten. Att de villkor och statuter som fru Margareta satte upp i testamentet uppfattades som ondskefulla av gymnasiebönderna är begrippligt. Ett eller två århundraden efter det att testamentet skrevs var det förstås inte lätt att förstå varför hon hade gjort på detta sätt. Man drog slutsatsen att hon varit en ond människa och detta färgade de myter om henne som berättades bland bohusläningarna, menade alltså John Anders Nordström. Den andra huvudförklaringen har att göra med att hon var en kvinna. 1600-talet och stormaktstiden var en mycket krigisk period där det utkämpades åtminstone fyra stora

krig mellan Danmark-Norge och Sverige, förutom det trettioåriga kriget och ett krig i Polen. Våldigt många män skrevs ut till krigstjänst och det gällde både allmogen och adeln, i både Sverige och Danmark-Norge.

Många kvinnor blev änkor eller åtminstone gräsänkor, då deras män låg i fält i årtal eller över huvud taget inte kom tillbaka. Det var således helt nödvändigt att dessa hustrur kunde sköta om gården eller godset och att de under makens frånvaro var beslutsmässiga dvs. kapabla att med kraft och myndighet se till att gården sköttes, att avtal träffades och att produkter av olika slag köptes och såldes.

För sin samtid uppfyllde Margareta Huitfeldt kraven på kvinnligt uppträdande, hon bevakade sina intressen, var kompetent och driftig, vann skattemål på tinget mot kronans befallningsmän och hon förstod att utnyttja sina kontakter. Detta var helt i sin ordning, på 1600-talet var detta egenskaper hos en kvinna som var värda all respekt.

Efter Karl XII:s död 1718 gick Sverige in i en betydligt fredligare period. Männen var i högre grad närvarande på sina gårdar och adelsgoods, och kvinnans status som självständig och beslutsmässig person reducerades. Den generella synen på kvinnor förändrades, liksom förstås rollfördelningen. Det blev ovanligare med kvinnor som inte uppfyllde den trad-

itionella kvinnorollen som beskyddande, tröstande och hjälpande. När kvinnor efter stormaktstiden tvingades, på grund av makens frånvaro, att ta på sig även husfaderns auktoritet, blev reaktionen därför att hon var en ond eller hård kvinna. Under 1600-talet hade detta varit helt enligt naturens ordning, men nu var alltså detta synsätt förändrat. Denna förändring påverkade myterna om Margareta Huitfeldt, hon kom i myterna att betraktas som en anomali, någon som gick utanför normerna för vad en kvinna borde ägna sig åt. Myterna kom därför att genomgående beskriva henne på ett mycket ofördelaktigt sätt.

Vilken av de båda teorierna om orsakerna till sägnernas negativa bild som är mest sann, är det svårt att med säkerhet säga. Kanske ligger det mest i den ena.

Ny bok – Lundby Kyrkby

Något om boken: *Sjöfarare och superkargörer. Människor i och omkring Svenska Ostindiska Compagnierna 1731-1813.* Mölndal (2021), 598 s.

Av LarsOlof Lööf

Ombedd att något presentera min bok, gör jag naturligtvis gärna det – även om det känns något övermaga. Se dock inte dessa rader som en självrecension, utan som en berättelse om hur jag arbetat med ämnet och något om vilka resultat som uppnåtts.

Jag började att samla material eller som man säger excerpter, rörande SOIC och dess personal strax efter min 50-årsdag. Den tändande gnistan måste sägas vara den ofta omtalade bristen på källmaterial i ämnet och att jag tillbringade mycket tid i Ostindiska huset, som var min dagliga arbetsplats. Jag beslöt helt enkelt att pröva tanken att undersöka hur mycket uppgifter man kunde finna i Göteborgs rådhusrätts olika serier.

Detta visade sig vara en mycket lyckosam väg att undersöka frågan; det insamlade materialet växte stort i omfattning och blev också delvis svåröverskådligt. Tillvägagångssättet var att jag efter arbetet i museet på Norra Hamngatan, cyklade Avenyn upp, åt en korv med bröd i kiosken på hörnet vid Engelbrektsgatan och sedan började ett kvällspass på Landsarkivet. Detta var på den tiden arkivet var öppet från måndag - till onsdagskvällar fram till kl. 20, vilket var

en förutsättning för projektets genomförande. Genomgången av grundmaterialet tog ca 10 års kvällsarbete i anspråk och då hade inte någon tid lagts på själva domböckerna. Jag koncentrerade mig på inläggande handlingar, registratur, inkommande brev m.fl. serier i Göteborgs rådhusrätt för tiden 1730 till ca 1815.

Förmodar att jag under dessa år tittade på ca 1 miljon papper under detta tidskonsumerande arbete, som ändå var väldigt framgångsrikt. Just dessa handlingar erbjöd en omväxlande läsning i "blandade ämnen" vilket var mycket nöjsamt och till dels underlättade arbetet. De inläggande handlingarna är just som titeln säger – inläggande, dvs. bilagor till protokollen och utgör stämningar, fullmakter, mindre utredningar, utdrag ur andra arkiv osv.

Eftersom handlingarna är upprättade av olika personer, är pappren också olikfärgade, handstilarna mycket omväxlande och sigillerna vackra att se på. Allt detta sammantaget gjorde arbetet lättsamt. Själva rättens protokoll är däremot förda med en enahanda handstil och därmed ganska trista att ta del av som genomläsning dag efter dag i ett sådant här långt projekt. Under arbetets gång förde

jag också anteckningar i alla möjliga ärenden jag stötte på som i något avseende behandlade Göteborgs historia. Enbart dessa excerpter utgör idag en hel gaffelpärm och kan brukas till att besvara kluriga frågor eller till att brodera ut till mindre uppsatser. Avskrifterna utgör inte kompletta avskrifter i betydelsen ordagrant, utan är enbart sammanfattningar närmast i någon slags telegramstil.

Praktiskt gick det till så att jag under större delen av tiden förde anteckningar på papper och sedan tillbringade ett par timmar hemma med att renskriva och roa mig med läsning av nya fynd jag gjort. Först under de senare åren övergick jag till att skriva direkt i en bärbar dator. Egentligen var det först när jag började läsa – lite på övertid – rådhusrättens protokoll som jag började med detta arbetssätt.

Dessa protokoll är uppdelade på politieprotokoll och justitieprotokoll. Av de senare, som är de mest intressanta i det här sammanhanget, har jag sedermera genomläst 35 volymer för tiden 1732 till 1766. Eftersom samma ärende återkommer vid en räkna av tillfällen är det praktiskt att bruka en laptop för att enkelt kunna fortsätta med att föra på följande datum i samma ärende. Jag är kanske inte någon expert på alla förekommande handstilar, men det gick ändå ganska väl att skaffa sig en idé om hur varje avskrift skulle sorteras eller karakteriseras för att placeras under något ämne i min hantering. Men sedan

kom följdfrågan – på vilket sätt skulle jag sortera det uppkomna resultatet? Resultatet utgjordes nu av avskrifter, huvudsakligen i diverse tvister i skilda ämnen under paraplyet ”Svenska ostindiska kompaniet”.

Somligt handlade om arv, somligt om lån, somligt om te-export osv. Som den personforskare jag är började jag strax sortera materialet på personer och samlade dem bara A till Ö. Det fick då handla om lite vad som helst bara om en inblandad och agerande person hade någon anknytning till kompaniet, kanske hade Poijes exporterat ett par tunnor sill till Holland eller så tvistade en buteljör i kompaniet med någon handlande i Göteborg om ett penninglån. Ämnena kunde helt enkelt vara mycket omväxlande och olika till sin karaktär. Samtidigt som jag var sysselsatt med detta materialsamlade på Landsarkivet påbörjade jag litteraturstudier och undersökte möjligheterna att ur bibliotekets samling av biografisk litteratur finna kompletterande uppgifter. Även det var mycket givande och då i första hand uppgifter ur Svenskt Biografiskt lexikon, där de flesta direktörer och högre tjänstemän i kompaniet finns biograferade.

All övrig släktlitteratur lämnade också kompletterande uppgifter, i synnerhet Viktor Örnbergs olika Åttartal från 1800-talets slut och början av 1900-talet. Hans släktutredningar är mycket uttömmande eftersom de är historiskt inriktade. Gustaf Elgenstierna fortsatte sedan

denna utgivning efter 1908, men dessa kalendrar är mer presensinriktade och inte av samma kvalitet för släktforskningen. Döttrar i de äldre släktleden är nu inte redovisade på samma noggranna vis som av Viktor Örnberg, vilket jag har uppskattat mycket. Dessa uppgifter har underlättat arbetet i hög grad.

Hur byggdes då mitt material upp? Jo jag samlade som redan sagts uppgifterna under de verksamma personernas namn, så småningom grupperades namnen i olika kategorier: direktörer, landbaserade tjänstemän, superkargörer, assistenter, kaptener, styrmän, övriga befäl, skeppspräster och fältskärer. Jag minns mycket väl när materialet hade vuxit till över 50 sidor och jag tyckte det var omfattande. När jag långt senare beslöt att avsluta insamlandet och sorterandet av information hade det vuxit till en bit över 600 sidor!

Under arbetets gång växte alltmer tanken på att publicera något och att ordna med adekvata illustrationer. Medel för publiceringen ställdes sedan huvudsakligen till förfogade genom Thomas Söderbergs fond och Göteborgs landsarkiv visade sig intresserat av att ta in arbetet i sin serie Arkiv i Väst, som också hyste några specialnummer om SOIC. Nu vidtog ett allt större arbete med bildinsamling och finjustering av texten för att den skulle kunna göras mer läsbar och mer enhetligt formerad för en publik.

Bildinsamlingen erbjöd sitt största material ur Göteborgs stadsmuseums samlingar, vilket från första början var en grundläggande tanke: att publicera material från min tidigare arbetsplats.

Många bilder och mycket material som intresserade mig, var inte heller tidigare använt. Det kan kanske tyckas underligt men min huvudinriktning var personerna i kompaniet och sedan tillkom mitt intresse för föremål som på något vis hade en personkoppling, tex. porträtt och porslin med identifierbara monogram.

Sjökapten Carl Gustav Ekeberg (1716-84). Vaxpousseing från mitten av 1700-talet.

När detta arbete från och med 2017 tog allt mer tid i anspråk kom min son Wilhelm att bli en viktigt person. Han fotograferade, kom med goda råd och blev också resesällskap till

olika museer i Sydsverige för materialinsamling. Arbetet för hans del övergick sedermera alltmer i formgivning av boken, med arbete både med helheten och med de enskilda kapitlen och biografierna. Eftersom materialet var så omfattande blev också detta arbete mycket tidsödande och tidvis tålmodsprövande. Mitt skrivsätt för kanske drygt tio år sedan visade sig inte vara riktigt lika det som förelåg när vi arbetade med färdigställandet långt senare. Egentligen var väl det ingen större överraskning, men det gjorde naturligtvis arbetet än mer krävande.

Ungefär vid den här tiden fick vi också möjlighet att etablera oss i annexet på Erik Dahlbergsgatan och det blev den fasta punkten i det dagliga arbetet. Vi blev naturligtvis mycket tacksamma för den möjligheten, När vi (läs jag och Wilhelm) slutligen formgivit materialet och gjort en bok av det hela hade resultatet krympt till nästan 600 sidor trots att ungefär 380 illustrationer samtidigt hade tillfogats.

De olika biografierna kan vara allt från ett par rader till hela sidor, allt beroende på materialtillgång och källäge. Boken omfattar idag 1718 biografier och i det trespaltiga namnregistret ingår över 7000 namn. Eftersom biografierna innehåller namn på föräldrar till huvudpersonen, namn på hustru och även hennes föräldrar, kan de skapa minst sex personnamn. Ofta gifte en person om sig en eller två gånger och då skapades

fler namn att indexera. Man kan närmast säga att namnindexet i sig har skapat en intressant översikt över ett helt samhällsskikt i det dåtida Sverige. Kompaniet kom att i hög grad rekrytera personal från Västsverige, men alla svenska landskap är representerade i företagens kadrer. Speciellt intresse har jag fäst vid Finland och personer från den delen av landet, vilket inte är så få. Svenskfinland har publicerat mycket fina översikter över personbeståndet i huvudsakligen dess städer men också sorterat på familjenamn, vilket i hög grad har underlättat denna del av forskningen.

Mitt intresse i detta har också sitt ursprung i min tanke om att detta ofta är en bortglömd del i det nuvarande Sveriges medvetande, inte minst i att historielösheten är så omfattande vad gäller tiderna före Storstrejken 1909 och socialdemokratins inträde på den historiska scenen. Ett exempel på en normalbiografi ur kapitlet över *Landbaserade tjänstemän*:

Beetzen, Adolph Fredr. von (f 1745 i Göteborg d 1812 14/3 i Amiralitetsvarvsförs., Gbg), troligen son till kaptenlöjtnanten Karl Johan von B. (d 1767) vid amiralitetet och Elisabeth Catharina Aurell (1720–92), änka efter löjtnant Utter. Modern är dotter till kh. i Istorp Johan Aurelius (1685–1758) och Cajsa Kellander (d 1739). Kadett på *Prins Carl* 1763. Kadett även 1766. Detta år sände Göteborgs magistrat den 1 aug. ett bevis ang. stämning av kadetten von

Beetzen till rådhusrätten i Alingsås, ärendet handlar om ett lägersmålbrott mot Ingrid Malm. (i) von Beetzen lämnade 1770 Södra Björke församling med hustru och son, enligt en bevarad flyttningsattest. (ii) En annan attest i samma arkiv från 1778 kastar en del förklarande ljus över von Beetzens situation. Familjen har sedan några år bott i Göteborgs Domkyrkoförsamling "under mannens sjuklighet och fattigdom", och även erhållit visst understöd. Nu ville man flytta till Varvsförsamlingen, där båda de levande barnen är döpta. Han stämdes även 1771 inför Gäsene härads övra tingslags hösteting, denna gång för en skuld om 10 daler. (iii) 1771 var B. kadett och år 1779 lärstyrman i SOIC. Just år 1779 hamnar Beetzen dessutom i ekonomiskt trångmål (dom föll i Göta hovrätt 1779 1/11).

Beetzen var sedan kontorsskrivare vid kompaniet (1805). (iv) Av registraturen 1779 framgår att familjen bor i Östra Haga. 1807 ansökte Beetzen om att komma in på fattighuset och lämnar då en god beskrivning av sitt liv: han har gjort tre resor till Kanton, var sedan anställd vid Klippan och även vid magasinet inne i staden. Eftersom nu kompaniet var under upplösning har han råkat i svåra ekonomiska omständigheter. (v) Gift med Johanna Bäckmark (f 1743 i Jällby sn, Vgtl. d 1814 i Amiralitetsvarvsförs.), dotter till kompastor Anders B. (1695–1765) och Anna Maria Ljungberg. (d 1756) Släkten finns delvis publicerad i *Svensk*

släktkalender 1918, vilket jag här inte hänvisar till, likaledes finns sjö-officerarna von Betzen publicerade i Börjesons bok *Örlogsflottans officerare 1700-1799* (Stockholm 1942). Hänvisningarna ovan hänför sig här till huvudsakligen rådhusrättens och kämnärsrättens olika serier, på ett ganska typiskt sätt. Biografierna blir på detta vis uppbyggda av en rad citat och hänvisningar. Jag har inte försökt att i alla delar skapa en sammanhängande berättelse över den omtalades liv, det överlämnar jag till läsarens fantasi. Eftersom informationen i det här fallet är ganska omfattande tycker jag att man ändå kan göra sig en god bild av personerna i det här exemplet. I många andra fall är beskrivningarna än mer osammanhängande. Ibland kan citaten och hänvisningarna till källor bli något motsägelsefulla vilket jag förmodar kan verka förvirrande, men jag har i de flesta fall inte gjort mig till uttolkare och domare vid sådana tillfällen.

En särskild svårighet i den här biografen var att hustrun Johanna Bäckmark hade en syster på ett annat ställe i framställningen, men där var släktnamnet stavat Beckmark, vilket ett ögonblick orsakade en stunds förvirring när namnindexet skapades. Systemen heter Susanna Elisabeth Bäckmark (1749-1817) och var gift med konstapeln och kvartermästaren Nils Westerberg (1727-94). Detta förhållande illustrerar hur kopplingar mellan personer i SOICs tjänst tar sig många uttryck, här på ett ganska

typiskt vis. Ett annat betydligt kortare exempel ur kapitlet *Sjöbefäl övriga*: Lundberg, Håkan (d 1772 26/12). Matros på *Rikens Ständer* 1760. Kvartermästare på *Finland* 1762 och med samma funktion på *Rikens Ständer* 1768 (den senare tjänsten enligt Rullan GUB). Gift med Catarina Wallström.

Kommentar: här har jag misslyckats med att närmare identifiera denne Håkan Lundberg, som har ett något vanligare namn än i det tidigare exemplet. Men Lundberg förekommer inte heller i de tvistiga juridiska handlingarna.

Bildinsamlingen

Insamlingen av illustrationer är egentligen värt sitt eget kapitel. Jag upplever att många böcker som behandlar den här tiden innehåller bilder som på ett allmänt sätt belyser texten. Målsättningen i det här arbetet har varit att vaska fram bilder av porträtt, arkivhandlingar, gravmonument och ägodelar (huvudsakligen porslin) som omedelbart knyter an till de biograferade personerna. Detta gör att bildfördelningen i boken är mycket speciell: många bilder i avsnitten om direktörer och superkargörer och mycket mindre bildtätt inom andra avsnitt.

Att finna ett porträtt av en kvartermästare är närmast omöjligt och till och med kaptenerna är i många fall okända som avbildade i konsten. Här finns säkert åtskilligt ännu att upptäcka och dra fram i ljuset. Bildsökandet har också fört oss ut över landet och gett oss möjligheter att besöka olika museer och arkiv, även

om också mycket letande och/eller beställande av bilder har kunnat skötas genom brevväxling.

Slutsatser:

1. Biografier på drygt 1700 personer i SOIC har kunnat sammanställas, vilket utgör ungefär 10% av personalen i företaget.

2. Stora delar av nätverken mellan å ena sidan direktörer/superkargörer och å andra sidan de högre befälen har identifierats. Säkerligen kan sådana nätverk mellan matrosar och jungmän också beläggas vid studier inom dessa kategorier.

3. Kvinnornas stora betydelse för att skapa förbindelse mellan männen i kompaniet är helt uppenbar, men delvis förbisedd i tidigare forskning. Ett talande exempel är systrarna Leiditz: Anna Margaretha (1745-1808) gift med fältskär Sigismund Martens, Christina Sofia (1758-1838) gift med styrman Gustaf Hästesko och Juliana (1759-95) gift med skeppspräst Johan Gustaf Kinberg. Det senare paret är förresten förfäder till förre moderatledaren Anna Kinberg-Batra.

4. De tänkta och/eller möjliga personmonogrammen, för personerna inom SOIC i min framställning, har kunnat sammanställas och därmed har en del porslin med denna typ av dekor mycket närmare kunnat knytas till aktiva personer i kompaniet. Denna kategori porslin har tidigare i stor utsträckning varit anonym. Till arbetet med monogrammen och en del andra sammanställningar av resultat

återkommer jag/vi till i en andra bokdel i det här projektet.

Aktuellt läge för boken per den 3 febr 2022:

Den utkommer i Göteborgs landsarkivets serie *Arkiv i Väst* i underserien om SOIC. Den är tryckt och befinner sig i Malmö för inbindning och vi för samtal med binderiet kring en del detaljer.

Ett (eller två) boksläpp med presentationer är tänkt/a att äga rum under våren på Landsarkivet när boken föreligger och pandemin tillåter sammankomster av detta slag. Pris är ännu inte fastställt men boken kommer att tillhandahållas både av mig enskilt och i entrén på arkivet.

Härmed överlämnar jag resultatet till er gunstiga läsare, för studium och kanske för intressanta kompletteringar som kan bli spännande att få ta del av.

Fotnoter till von Bentzen

(i) GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, registraturen 1766, vol. Ba:76, den 1 aug. – och justitieprotokollet 1766, vol. Alb:40, den 18 juli.

(ii) GLA: Göteborgs Mariebergs förs., flyttningsattester 1770–73, vol. HII:2, nr 63 och attesterna 1774–78, vol. HII:3, nr 298.

(iii) GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, registraturen 1771, vol. Ba:82, den 8 febr.

(iv) GLA: Göteborgs kämnärsrätt, årshandlingar vol. 1805–06, vol. E:48. Uppgiften om år 1771 ur: GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, registraturen 1771, vol. Ba:82, den 8 febr. och 1779, vol. Ba:90, den 10 juni samt 1780, vol. Ba:91, den 25 jan.

(v) GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, handlingar till politieprotokoll 1807, vol. EIIc:33

Marstrand på 1700-talet

Vill du hitta platserna där dina gamla Göteborgsanor bodde?

Av Lisbet Rodin och Gun Löfblad

Det är naturligtvis alltid roligt att kunna se miljöerna där ens förfäder bodde och rörde sig en gång i tiden. För oss som har anor i Göteborg, är de historiska kartorna över staden en skatt att undersöka. Det är ett urval av kartor som är tillgängliga på nätet och som du hittar på Regionarkivets sida. Sök på "Historiska Kartor Göteborgs Stad". När du väl är inne på sidan där det historiska materialet finns, behöver du ladda ner ett litet program, en så kallad "DjVu-plugin" för att kunna se kartorna på din datorskärm. Följ instruktionerna som ges, så kan du se kartorna på skärmen och zooma in till stor detalj utan att förlora i skärpa.

Bland materialet på nätet finns kartor över områden i Majorna, centrala stan, Hisingen, västra och östra Göteborg under olika tidsperioder. Det hände ju mycket med stadens utveckling under 1700- och 1800-talet. Inte minst under 1800-talet flyttade människor från landsbygden runt omkring, in till staden för att söka arbete, vilket medförde att den växte. Från att ha legat skyddad inom Vallgraven växte den ut med gator och bostadshus ut åt Avenyn och den expanderade åt både väster och öster. De tidiga kartorna visar huvudsakligen innerstaden. Men under andra halvan av 1800-talet finns kartor över såväl Majorna som Hisingen och andra ytterområden.

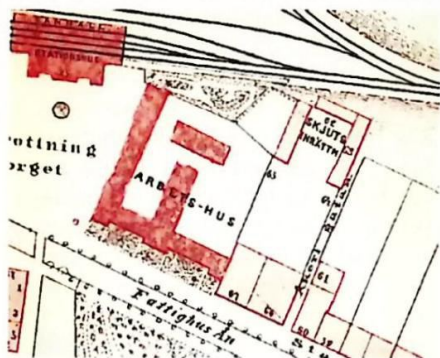
Så roligt det är när man kan finna huset där mormors mor bodde på Majberget i Karl Johans församling och där mormor växte upp under sina tidiga år i slutet av 1800-talet. Och så roligt det är att kunna se hur denna miljö ser ut idag. Ibland finns de gamla gatorna kvar eller så får man använda fantasin för att föreställa sig hur olika gator ringlade sig mellan bergen och var husen låg. Ibland har man turen att se några gamla hus som fortfarande står kvar.

Ett värdefullt komplement till kartmaterialet när det gäller att lokalisera anornas bostäder är Göteborgs Adress- och Industrikalender. Denna har vi redan tidigare flaggat för; det var ju den dåtida telefonkatalogen med många intressanta uppgifter. Du kan till exempel hitta namn och adresser för husägarna i Göteborg samt näringsidkares annonser och adresser. I detta sammanhang är den särskilt användbar då den innehåller uppgifter för att "omvandla" roteuppgifter från husförhörlängder till gatuadresser. Den finns också tillgänglig på nätet, sök på "Göteborgs Adress- och Industrikalender", så finner du via Regionarkivet 37 stycken kalendrar för åren mellan 1850 och 1899, som har skannats in via Stadsbyggnadskontoret. De kommer från Fastighetskontorets och Stads-

museets arkiv och skanningen av dem är en del i strategin att bevara äldre material. Alla kalendrarna, även de från tidigt 1900-tal dessutom finns på Landsarkivet och på vissa bibliotek. Kalendrarna kan läsas direkt på skärmen eller laddas ner som pdf-filer. Det går utmärkt att söka efter ett namn eller en gatuadress.

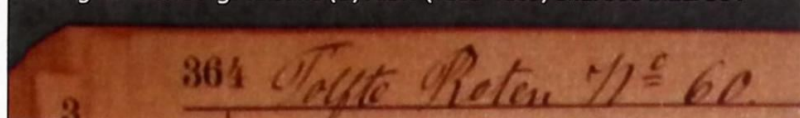
Säg att du funnit din ana i Kristine församling 1883-1886 på sidan 364. Han eller hon bodde då i huset på tomten "Tolfta roten nr 60". I kalendern för 1887 på sid 29 (pdf-versionen) finns huset nr 60 i tolfta roten. Huset nr 60 ägdes av handlanden Gustaf L Börjesson och taxerades till 25 000 kr. Där fanns lägenheter att hyra.

På kartan från det historiska kartmaterialet kan man se att huset nr 60 låg på Stampgatan, på östra hörnet av Stampgatan och Åkerigatan. Stampgatan var ju "huvudleden" mot öster. Väster om denna plats låg Drottningtorget och arbetshuset som kallades Bracka.

Stampgatan, tolfta roten fastighet nr 60

ArkivDigital: Göteborgs Kristine (O) Alb:1 (1883-1889) Bild: 368 Sida: 364

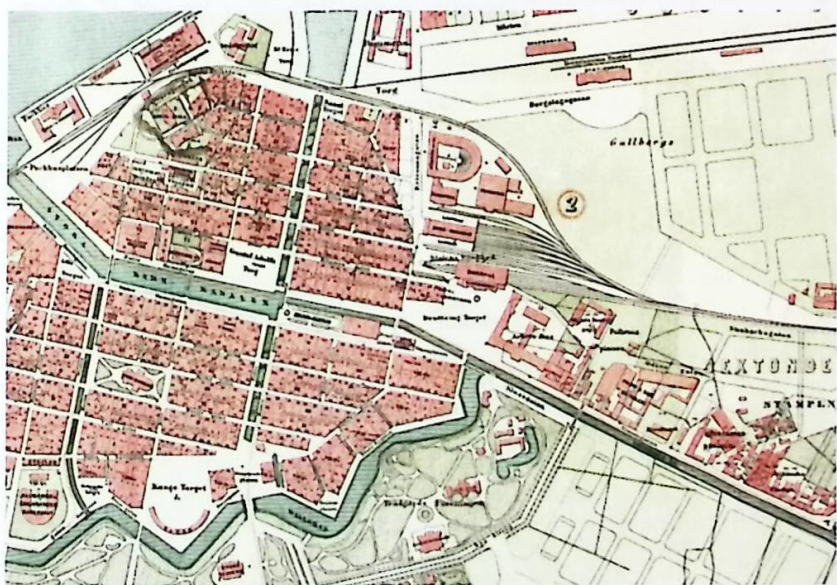
Tolfta Rotens 2:dra afdelning.				29
Tomt-Nr	Adress-Nr	Egare		Taxer.-värde
55 A.	Stampgatan	Göteborgs stad		10,000
56.	"	Ingår i 16:de Roten.		
57 & 58 B.	"	" " "		
58 A.	"	Bryggaren A. Jonsson		24,200
59.	"	Göteborgs stad		30,500
60.	"	Handl. Gustaf L. Börjesson		25,000
61.	Åkerigatan	Enkan F. Ekenstjernas arfv.		6,000
"	"	Handl. C. P. Blomberg		3,000
"	"	Göteborgs stad (tomten)		2,000
" & 63.	"	Stadens Skjuts- & Åkerierättning		52,000
62 & 63.	"	"		8,000
64.	Gullbergsvass	Ångpumpen		36,000
"	"	Elfstyrelsens materialgård		36,000
"	"	"		1.000

Riksarkivet har också kartor. Du kan skriva in "digitala forskarsalen tryckta stadsplaner" och sedan välja Göteborg. Det är de med en grön knapp där det står Bild som du kommer direkt in till och ser kartan. En karta över Göteborg 1888 med många detaljer finns också lättåtkomlig och nedladdningsbar via nätet, kartan finner du genom att googla på Göteborg 1888

Mycket mer material om hur man hittar bland kartor och annat planerar vi lägga ut på föreningens hemsida, för att kunna förenkla för släktforskaren.

Glöm inte heller att studera Olga Dahls underlag om de olika tomterna i centrala Göteborg och ägarna till husen där.

Du hittar underlaget om du söker på Olga Dahl **Göteborgstomter**. Där finner du uppgifter om Göteborgs Tomtägare under perioden 1637-1807. Olga har beskrivit gårdens och ägarnas historia som hon återfunnit i arkiven. Har du tur finner du där en beskrivning av dina anors liv och leverne.

Detalj ur kartan över Göteborg 1888,

Jakten på den försvunna mamman

Av Susanne Fleischer

Allting började med en dambjudning en varm sommardag strax utanför Göteborg för 3 år sedan. De kaf-fedrickande damerna pratade om allt möjligt och plötsligt kom samtalet in på den lille pojken som kom som fosterbarn till Göteborg och sedermera adopterades och blev som en del av familjen.

Jag hade hört den här berättelsen förut men inte lyssnat så aktivt som denna gång. Som vuxen åkte adoptivbarnet på 1970-talet tillbaka till staden Wien där han föddes 1929, för att försöka hitta information om sina biologiska föräldrar. Dessvärre kom han tillbaka till Sverige utan nya uppgifter.

Min nyfikenhet var väckt och min släktforskariver igångsatt. Nog borde det vara lättare att hitta informationen nu år 2019 med internet, register och sökbara databaser.

Sagt och gjort, jag startade ett letande som, skulle det visa sig, kom att vara i 3 år. Mammans namn, tillika födelsedatum och födelse-land var känt. Jag började att söka information i Sverige. Efter att ha vänt ut och in på de svenska källorna, Göteborgs polis-kammars utlänningsavdelning, kyrkoarkivet, Göteborgs barnavårdsnämnds arkiv, medborgarskapsansökan, m.m. så hade jag fått veta lite mer, men framförallt blivit högst för-

virrad. Uppgifterna i dessa arkiv var så motsägelsefulla och ledde egentligen inte någonstans. Jag ställde mig frågan varför det var så, men kunde inte hitta något rimligt svar.

Nu var tiden inne att gå vidare utanför Sveriges gränser. I Wien fann jag barnets födelsebevis men där stod i stort sett bara barnets och mammans namn, när barnet var fött och hur gammal mamman var. Efter att ha skrivit till Wiens stadsarkiv, skickat betalning till dem och väntat ett tag på svar kom ett mail från dem med nya uppgifter. Mamman var ensamstående och hade fött barnet på klinik IX i staden. Hon var student och hade anlänt till Wien från sitt hemland Polen 1928. Det framkom också var hon hade bott i Wien och att hon under den korta tid hon varit där hade flyttat många gånger. Ett trekvarts år efter barnets födelse lämnar hon Wien och det fanns inga uppgifter om vart hon hade tagit vägen.

Eftersom församlingen där barnets födelse var registrerad p.g.a. sekretess inte kunde dela med sig av ev. ytterligare information, vände jag mig till en mycket vänlig privat forskare i Wien som jag fick tips om genom en likaledes ytterst hjälpsam släktforskare i Stockholm. Nu tät-nade detta mysterium ännu mer. Födelsebeviset ska i Wien ledsagas av en tillhörande bilaga. Forskaren i

Wien hade tillgång till kopior av dessa bilagor men det visade sig att här fanns en märklig lucka. Barnen som var födda precis innan och direkt efter "mitt barn" hade sina bilagor insorterade i rätt ordning, men den bilaga som skulle ha funnits däremellan saknades.

Jag gick bet, vilket var fruktansvärt frustrerande. Någonstans borde det ju finnas ett svar på mina frågor, men var? Något "sesam öppna dig" inträffade dessvärre inte, hur jag än försökte. Därför hamnade min undersökning och alla papper som den ditintills hade genererat på is. För ungefär ett år sedan tog letandet ny fart. Några samtal med andra intresserade släktforskare fick mig att göra ett nytt försök. Återigen började jag med att söka lite planlöst via google och plötsligt fick jag en träff som gjorde mig mycket intresserad. Kanske hade jag fått vittring den här gången. Spänningen stiger.

Ett kapitel som är delvis digitaliserat och hämtat ur en bok skriven på tyska och utgiven i Berlin 2006 dyker plötsligt upp på min skärm. Kapitellet handlar om 4 syskon, ett av syskonens fru och ett syskonbarn som ursprungligen kommer från Polen och under andra världskriget går under jorden och gömmer sig i Berlin. Två av syskonen och syskonbarnet överlever och bor efter kriget kvar i Berlin. Ett av de överlevande syskonen har samma efternamn som barnets mamma och ett snarlikt förnamn. Syskonen kommer dessutom

från samma plats i Polen som den kvinna jag letar efter. Problemet är att hon enligt texten i kapitlet skulle ha varit tio år yngre än den eftersökta mamman. Ytterligare ett aber visar sig vara att arkivet i staden där de fyra syskonen föddes bombades under kriget och alla dokument som fanns där förstördes. Därför fanns det inte någon möjlighet att hitta födelsebevis och på så vis kontrollera åldern på den kvinna som bott i Berlin.

Det visade sig efter nya sökningar i Ancestry och My Heritage att kvinnan som väckt mitt intresse innan kriget hade bott hos en gift syster i Berlin. Inte kunde jag ge upp nu, men vad kunde jag göra för att gå vidare med detta nya spår?

Jag letade upp mailadressen till en av de två författarna till nämnda kapitel och skickade en kortfattad förfrågan till henne. I den spända väntan funderade jag på hur mitt mail och min fråga skulle uppfattas. Jag fick svar med en gång, och det visade sig att jag hade fått kontakt med en underbar person som gjorde allt för att hjälpa till i mitt sökande.

Den länge sökta mamman, om det nu var hon, hade innan kriget tagit en examen på Humboldtuniversitetet i Berlin och utbildat sig till kemist. Jag tänkte att ett universitet måste ha ett arkiv. Jodå ett sådant fanns och arkivarier där skannade dokument och skickade dem snabbt till den ivrigt väntande släktforskaren i Göteborg. Det visade sig att i tidiga dokument

innan kriget var födelseåret och namnet detsamma som mamman hade när barnet föddes. I senare dokument var förnamnet snarlikt och studenten hade av okänd anledning blivit 10 år yngre.

Nu startade telefonsamtal mellan min hjälpsamma författare i Berlin och syskonbarnet som överlevde de förfärliga åren i Berlin och idag är 86 år liksom samtal med hennes dotter. De ställde sig ytterst frågande till hela historien. Skulle deras moster tillika gammelmoster ha varit i Wien och fött ett s.k. oäkta barn där? Det hade de överhuvudtaget inte hört talas om. Tveksamheten till trots gick systerdotterns dotter med på att ta ett DNA-test och att jämföra det

med sin ev. syssling i Sverige. Nu följde ännu mera spänd väntan. Tänk om resultatet av DNA-testningen skulle visa sig vara negativt.

En morgon härförleden kom svaret och det var en klockren träff. En så lättnad och så roligt! En biologisk farmor är hittad och sysslingar i olika länder kan kanske träffas.

Sammanfattningsvis kan man säga att det kan löna sig att tänka "brett" när informationen spretar åt olika håll. Det är inte omöjligt att få tillgång till uppgifter i utländska arkiv och slutligen - som vi släktforskare ju vet, man får aldrig ge upp.

När vi fick oväntat besök i lokalen

Det ringde på dörren. Utanför stod två studenter från journalistutbildningen på Göteborgs Universitet och frågade om de fick göra ett "reportage" hos oss - en studieuppgift. I morgon kanske?

Men alla i lokalen tyckte det var trevligt och arbetet påbörjades så snart Elina Mattsson och Hannah Attefall hämtat utrustningen. Sedan fick vi se hur det går till ute i vida världen. Den vinkeln, nej den, ljuset, vi tar om, kan du berätta....

Många timmars arbete blir en kort snutt på film. Förhoppningsvis kommer vi att kunna ta del av resultatet.

Referat från släktforskardagarna
Människorna i staden Nya Lödöse -
Cathrine Andersson Färnström och Astrid Lennblad

Nya Lödöse grundades 1473, där Gamlestaden nu ligger. 1621 inlemmas det i Göteborg. Utgrävningar av kyrkogården har gjorts flera gånger, senast när ett resecentrum skulle byggas i Gamlestaden. Osteologer har undersökt 1300 skelett.

Många vetenskaper samverkar för att ge oss en bild av livet då. Osteologer undersöker spåren i skeletten. Arkeologer ser på föremål och byggnader. Historiska källor, som domböcker, beskriver livet. Arkeobotanik kan undersöka vad som fanns i magen. Parasitanalys förklarar mycken sjukdom. Och DNA-provtagning kan analyseras i framtiden.

Man vet inte hur många som bodde i staden; en uppskattning är 1000 personer. Männen var i majoritet bland de vuxna; varför vet man inte. Barnadödligheten var extremt hög, 25% under sex år. De länder med högst barnadödlighet i dag har runt 12%. Orsakerna idag är infektionssjukdomar, undernäring, förorenat vatten och parasiter; troligen så även i Nya Lödöse. Kroppslängd antyder hälsostatus. Medellängden i Nya Lödöse låg 5-6 cm lägre än idag.

Tandhälsan var dålig, vilket tyder på dels kolhydratrik kost, dels brist på tandvård, dels dålig emalj kvalitet; genetiskt eller undernäring. Socker

var en lyxvara. Norra delen av kyrkogården hade mer karies än södra. Vilka hade begravts där? Man levde tätt ihop. Det fanns latrin och gödsel överallt. Hygienen var bristfällig. Gott om spår av parasiter i gravjorden. Odlingarna gödslades med obrunnen latrin. Dessa parasiter leder till hosta, feber, magsmärtor, diarré, undernäring och inlärningssvårigheter. Syfilis, tbc och lepra lämnar spår i skelettet efter ett tag. Även små barn hade syfilis; överfört från modern. Undernäring märks i ögonhålorna och tandemaljen.

Pest syns inte i skelettet, men kanske i tandsten; återstår att undersöka. De flesta över 30 har försлитningsskador på lederna. Männens skelett är jämnt slitna, artros i armbågar och händer, kvinnornas syns på höger sida, axel och höft. Spår av våld och trauma är vanligast bland vuxna män. Brutet armågsben tyder på skydd mot slag. Vapenskadorna märks oftast på kraniet.

Olyckor, t.ex. fall, kan ge skador på ben och leder. Det finns skelett med läkta frakturer och nybildade leder; antyder att personerna tagits om hand men inte fått leden dragen rätt. Sammanfattningsvis: ett liv med hårt arbete, sjukdomar, parasiter och tandvärk.

Ethel Åslund

Referat från släktforskardagarna

Per Hallen: Göteborgs ekonomiska utveckling under 400 år

Älven har alltid varit viktig, för transporter. Redan på 1000-talet fanns Lödöse, precis vid Lilla Edets forsar. Kungahälla låg på andra sidan älven. När båtarna blev större, blev det problematiskt att färdas till Lödöse. 1470 grundades Nya Lödöse närmare havet, i nuvarande Gamlestadens. Då slapp man också passera Bohus fästning, som tog ut skatt. Vid Klippan byggdes Älvsborgsstadens som även kallades Nya Lödöse. 1550 flyttade man tillbaka till Gamlestadens. 1600 grundade Karl IX det första Göteborg, vid Färjenäs, mitt emot Gamla Älvsborg, en fästning som legat där sedan 1300-talet.

1619 Fästningsstadens

Danmark och Norge var nära. Danskarna brände Karl IX:s Göteborg, och krävde en enorm summa i lösen för Älvsborg. Vi lyckades betala, och fick tillbaka området. En ny stad behövdes, planerad av holländska experter, som var duktiga att bygga nära vatten. Det var lera och fast berggrund, komplicerat att bygga. Stora Hamnkanalen byggdes av kronan. De hade tänkt sig en bred hamnkanal i en båge från Lilla bommen till stenpiren, så det strömmande vattnet skulle hålla rent. Det var berg i vägen, och man fick välja nuvarande sträckning. Kanalerna styr hur staden ser ut. Gator och kvarter kommer efteråt. På 1640-talet grävde man en

kanal från Mölndalsån: Fattighusån, för friskt vatten, och för transport. Fästningsringen påbörjas, åt väster och söder. Man vet inte genast hur den ska se ut i öster Handelsvaror under denna tid: Vi exporterade järn och trä. Det gör vi ju fortfarande, fast i bearbetad form. En stor exportvara var mastvirke från Vänerbygden. Med alla seglande skepp var det en strategisk produkt. Holländarna i tidiga Göteborg var ofta masthandlare. Importvaror var salt (viktigt för fisket) och textil, särskilt finare varor. Västsverige hade inte så mycket textilproduktion. Vid mitten av 1600-talet skaffade Sverige kolonier utomlands. Expeditionerna till Delaware utgick från Göteborg. Det blev kortlivat.

1720-1860 Handelsstadens

Efter Karl XII:s död var stormaktstiden slut. Krigen påverkade Göteborg illa. Handeln gick i dvala. I början av 1700-talet planerade man utveckling, bygga fästningar och vallar ända ut till gamla Älvsborg. Det blev bara ritningar på papper. Efter krigsåren kom återhämtning. På 1730-talet grundades Ostindiska kompaniet. Det var fyra separata, statligt sanktionerade företag. De två första var multieuropeiska. Folk som inte kunde satsa i sitt lands kompani satsade i det svenska. Skuldförbindelserna byttes mot silver i Cadiz. Man

hade tänkt skaffa indiska bomullstextilier på vägen; de var populära även i Kina. Men det tillät inte Brittiska Ostindiska kompaniet. Man fick segla direkt till Kina. Svenska produkter hade inte räckt för att växla in tillräckligt med silver. Man fick inte föra in järn i Spanien. Järn och trä användes för reparationer på resan.

När båtarna kom tillbaka från Kina auktionerades varorna ut i Göteborg. Dit kom utländska uppköpare, ofta holländare. De köpte te, för smuggling till Storbritannien, via Amsterdam. Brittiska kompaniet hade monopol. Insmugglat var billigare. Danskarna gjorde på samma sätt. Te var den högst värderade exportvaran från Sverige på 1770-talet. Storbritannien var i krig och hade svårt att få tag i te. Sverige och Danmark var neutrala, och då kunde man tjäna pengar på te.

Från 1750-talet och framåt gick sillen till. Det byggdes sillsalterier på hela södra älvstranden, även lite på den norra, även i centrala Göteborg. Man rensade och saltade för export. I femtio år varade det, 1808 tog det slut. Sillen fiskades då på andra ställen. I början av 1800-talet, under Napoleonkrigen var det ekonomisk uppgång. Hela nordvästra Europas handel gick via Göteborg. Fastighetspriser och belåning ökade, priserna ökade, en spekulationsbubbla. 1815 tog kriget slut. Andra hamnar öppnade. Ekonomin störtade. 1815-1840 var den värsta ekonomiska krisen någonsin i Göteborg hittills. Staten

utfärdade nödlån, annars hade staden gått i konkurs. Övriga regioner i Sverige skylldes dåliga tider på göteborgarna Återhämtningen kom sakta. Infrastrukturprojekt som Göta kanal gav ett större uppland. Det märktes på handeln. På 1860-talet byggdes järnvägen, stambanan till Stockholm. Kanalen var mycket viktig hela 1800-talet; den kompletterade järnvägen.

1860-1970 Industristaden

Industrierna började i liten skala slutet av 1700-talet. I mitten av 1800-talet blev det ett industriellt genombrott, och i stor skala på 1890-talet. Livsmedelsindustrin fanns utanför stadsgränsen, vid Klippan. Den använde importerat råsocker. Livsmedelsindustrin hade få arbetare och högt produktionsvärde. Textilindustrin skapade bomullstextilier. Maskinerna från Motala verkstad transporterades på Göta kanal. Textilindustrin hade många arbetare och lågt produktionsvärde. Göteborg ingick i ett västsvenskt textilindustrikomplex. Mekaniska verkstäder etablerades på södra älvstranden. Med tiden flyttade de till norra, där det fanns plats att bygga varv. Varven specialiserade sig på tankbåtar, vilket blev problem vid oljekrisen. Varven förstatligades, och försvann efter hand. Kullager uppfanns; kullagerfabriken ledde till Volvo, person- och lastbilar. Hamnen är viktig för godstransporterna.

1970- Industri- och tjänstestaden.

Det finns kvar spår av varven: ESAB. Reparationsvarvet Cityvarvet fanns kvar till 2015. Antalet anställda

i industrin har ökat, till 46 000, men andelen har minskat. I förhållande till antalet anställda i tjänstesektorn. Många tjänster är kopplade till industrin. Göteborg är en kunskapsstad också, med stort fokus på teknik: Chalmers, Göteborgs universitet, IT-universitetet. Göteborgs hamn, utvecklas och byggs ut. Stora båtar måste kunna vända. Det byggs stora

logistikområden på Hisingen. Om båtarna inte kommer till hamnen, kommer det att påverka företagen, som behöver ha närheten till hamnen. Hur går det i framtiden? Det beror på världsekonomin utveckling.

Ethel Åslund

Saxat ur föreningens prenumerationer på kansliet:

Vad andra skriver om, landet runt

av Gunilla Brolund

GRS byter Västanbladet med ett 60-tal andra föreningars tidskrifter, där de tryckta tidningarna finns tillgängliga i GRS bibliotek, och de digitala finns sparade i en dator. Gunilla Brolund ger tips på några läsvärda artiklar i dessa. Skulle du vilja få läsa en kopia av någon särskilt artikel, så hör av dig till vår förening.

AnKnytningen, Medlemsblad för Nyköping-Oxelösunds släktforskarförening, **nr 4 2021**. *Urban Carlbäcker* berättar om när Sverige bytte tidräkning. Först hade vi den julienska kalendern, som hade mars som årets första månad. Det är därför årets nionde månad, september, än i dag heter "den sjunde månaden", då ju septem betyder sju på latin. Samma sak med årets övriga månader, från oktober till december. Eftersom den julienska kalendern inte ansågs vara tillräckligt exakt, så antogs den gregorianska kalendern, som fick sitt namn av påven Gregorius XIII, i de katolska länderna 1582, men Sverige, som inte var katolskt, dröjde fram till år 1753 innan bytet till den nya kalendern var genomförd och man då hade "förlorat" elva dagar.

AnKnytningen, nr 1 2022. *Maria Landin* ger tips hur man forskar på personer som var engagerade i frikyrkörelsen. 2011 slogs Svenska Missionskyrkan, Svenska Baptistförbundet och Metodistkyrkan i Sverige samman till Eumeniakyrkan. På Riksarkivet finns en hel del material arkiverat från Svenska Missionsförbundet och Metodistkyrkan – besök gärna det lokala Landsarkivet och be om hjälp att ta fram materialet. Baptistförbundets arkiv finns ännu inte där, deras arkiv är fortfarande privata.

Borås Släktblad, Medlemsblad för Borås Släktforskare, **nr 129 december 2021**. Det är nog många av oss som har en gammal klädkista i det egna hemmet eller hos någon släk-

ting, försedd med initialer och årtal. Vem kan den ha tillhört? *Helena Ödvall Enoksson* börjar leta och har turen att hitta rätt.

Diskulogen, Medlemstidning för föreningen DIS, nr 135 december 2021. Här kan vi läsa både om grundläggande DNA-kunskaper och DNA-finesser, såsom klusteranalyser. *Anna Linder* berättar också om alla de olika appar och webbapplikationer, som nu finns tillgängliga för din smartphone eller din surfplatta.

Hallandsfarares Information, Medlemsblad för Hallands Släktforskarförening, nr 135 mars 2022, där *Jan-Erik Mattsson* berättar om mantalslängder som ett bra komplement till kyrkböckerna, och ger ett antal exempel på hur mantalslängderna hjälpt till i hans släktforskning.

KGF-Nytt, Medlemstidning för Kronobergs Genealogiska Förening, nr 155 december 2021. Centrala Soldatregistret www.soldatreg.se har under den gångna sommaren genomfört sin årliga uppdatering. Vi påminns också att mormonernas fria hemsida – www.familysearch.org nu har digitaliserat alla 2,4 miljarder mikrofilmrullar. Totalt finns det nu 11,5 miljarder poster. *Olof Cronberg* uppmanar alla släktforskare att upptäcka katekismilängderna, som är en slags föregångare till husförhörslängderna. De finns inte överallt, men återfinns i Lunds stift, Växjö stift och Linköpings stift.

Mimers Brunn, Arkeologi Etnologi & Historia i Västra Götaland, nr 6 2021. Här skriver *Ankie Wahss* intressant om folketro – om dess funktion och betydelse.

Rotposten, Medlemstidning för Jönköpingsbygdens Genealogiska Förening, nr 3-4 2021. *Bosse Holst* visar hur mycket man kan hitta i gamla tidningar, som på ett helt nytt sätt kan belysa våra gamla släktingars liv. Gå in på tidningar.kb.se och leta!

Släkthistoria, nr 1 2022. Så släktforskar du utan kostnad – *Cecilia Sandbring* går igenom hur du kommer igång, hur du söker i kyrkböcker, hur du hittar personfakta, lär dig mer och bygger ett släkträd – alldeles gratis.

Släkthistoriskt Forum, Tidning för Sveriges släktforskare, nr 5 2021. Har du släkt i Tyskland? Nu kommer snart en bok – Släktforska i Tyskland. Vidare visar *Maria Bratt* var man kan hitta gamla brev i arkiverade brevsamlingar, och *Mikael Hoffsten* ger tips för soldatforskaren.

Släkthistoriskt Forum, nr 1 2022, *Eva Johansson* ger mängder av förslag om vad du kan göra när de kyrkböcker du vill titta i har gått upp i rök. I en annan artikel berättar hon om vilken information våra förfäders brandförsäkringar kan ge om deras liv och leverne. *Maria Bratt* ger tips hur man kan släktforska i Stockholm.

Posttidning B

Avsändare:
GöteborgsRegionens
Släktforskare
Erik Dahlbergsgatan 36 B
411 26 Göteborg

Släktforskningens dagar i Göteborg 21-22 maj 2022

Bild från Carlotta: Haga Nygata 24; Husarg 16

Årets huvudtema: Släktplatser
– platser som betytt något för dig och din släkt
I samarbete med Göteborgs Hembygdsförbund

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

Götaplatsen 3

Lördag och söndag 11.00 – 16.00

Utställare och föreläsningar

Produktpresentationer

Fri entré

Ett arrangemang av

